BILTEN 1

Joakimfest

21. Međunarodni pozorišni festival

6. oktobar 2026.

Izveštaj selektora 21. Međunarodnog pozorišnog festivala Joakimfest
SVE SREĆNE PORODICE

Ovogodišnja selekcija 21. Joakimfesta odvijala se u uslovima, po broju premijera rekordno najoskudnije sezone u Srbiji, i to u poslednjih nekoliko decenija.

Glavna ideja procesa ovogodišnje selekcije je bila potraga za progresivnim i kritičkim repertoarskim potezima koji traže nove načine stvaranja predstava, rada sa ansamblima i dramskim ili izvedbenim tekstovima, uglavnom u pozorištima iz okruženja.

Od pet predstava u glavnom programu, koje dolaze iz Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Nemačke, čak četiri uzimaju za svoju temu porodicu – okosnicu mejnstrim pozorišnog repertoara, građanske drame i psihološkog realizma. Kaže se da „publika voli" – priče o porodici – ona je čvorište emotivne investicije u narativ od antičke do građanske drame. Venčanjima, formiranjem porodice, se razrešavaju komedije, a savremeno gledateljstvo se zabavlja porodičnim peripetijama od TV sapunica do rijalitija. Porodica je i opasan model političke organizacije društva, stavljana u prvi plan kao znak ,,zdravlja nacije", pokornosti, patrijarhata, ona je model i za partiju i za mafiju; zloupotreba ideje porodice je pokriće za sistematsko nasilje prema svemu što se u idealnu porodičnu konstelaciju ne uklapa. Nasuprot tome, pojam porodice se i proširuje, porodice se formiraju i izvan tradicionalno propisanih normi, porodice su modeli brige, skrbi, utehe i isceljenja. Neke od selektovanih predstava predstavljaju subverziju te teme i forme, a druge, opet, afirmaciju nakon preispitivanja.

U selekciji su jedna adaptacija adaptacije adaptacije (kultne serije koja je nastala adaptacijom radio, pa TV drame) – *Đekna*; pa jedna predstava nastala kolažiranjem i prepričavanjem ličnih i porodičnih sećanja kako glumaca, tako i reditelja Janežiča i ostatka autorskog tima – *1981*; kao i dva dramska teksta. *Kiselu krv* napisala je mlada međimurska dramatičarka Ivona Marciuš, a *Trilogiju Leman* italijanski dramski pisac Stefano Masini, za šta je dobio i nagradu ,,Toni". Ta dva teksta ogledaju se kao ,,ženska" i ,,muška" strana isprepletanih istorija porodice, kapitalizma i patrijarhata. Predstava *Četiri zida i krov* svojim teatarskim minimalizmom, a i time što je zasnovana na istorijskim dokumentima i ličnim pričama zatvara krug spektra pozorišnih izraza uspostavljajući vezu sa *1981.* sa jedne i sa pratećim programom – serijom *lecture performansa* – sa druge strane.

U čast nagrađenih biće izvedena predstava kragujevačkog pozorišta *Ljubavnice*, koja inscenira jedan od ključnih porodičnih rituala – svadbu.

Kao koselektori za glavni program predlažemo sledeće predstave:

Rabija Mrue (Rabih Mroué) i Lina Maždalani (Lina Majdalanie), *Četiri zida i krov*, Berlin

Maždalani i Mrue preuzimaju Brehtovo saslušanje iz 1947. godine pred „Komitetom za neameričke aktivnosti" i prepliću ga sa svojim iskustvima u egzilu. Duhovito i dirljivo, oni dovode u pitanje političke naracije koje okružuju umetničko stvaranje u različitim epohama i kontekstima i pozivaju nas na kritičko razmišljanje o cenzuri i pripadanju.

Tomi Janežič, *1981*, Novosadsko pozorište / Újvi déki Színház, Novi Sad / Evropska prestonica kulture Gorica, Nova Gorica

Predstava je transgeneracijska dokumentarna fikcija o novosadskoj mađarsko-srpskoj porodici, zasnovana na porodičnim pričama stvaralačkog tima. Događaji iz 1981. godine predstavljaju vrata ka mreži ljudskih sudbina koje se protežu kroz čitav 20. vek.

Ivona Marciuš, *Kisela krv*, režija: Marina Pejnović, HNK Varaždin

Tri žene, Baka, Mama i Unuka obračunavaju se s traumama iz prošlosti. Nasilje koje se taložilo vekovima patrijarhata izlazi na scenu kroz svinjokolj i druge podjednako zastrašujuće rituale domaćeg života.

Stefano Masini / Ben Pauer, *Trilogija Leman*, režija: Igor Pavlović, Narodno pozorište / Népszínház Subotica

Trilogija Leman nije samo epska saga o prošlosti porodice Leman (Lehman) koja seže 150 godina u prošlost, već i o nastanku globalnog kapitalizma, koji se rađa između robovlasničke trgovine pamukom američkog Juga i njujorških berzi na Severu.

Živko Nikolić i Miodrag Karadžić, *Đekna*, režija: Mirko Radonjić, Kraljevsko pozorište „Zetski dom", Cetinje

Publika će imati priliku da vidi savremeno scensko čitanje kultne televizijske serije. U pitanju nije klasičan rimejk, već autonomno pozorišno delo koje se bavi dekonstrukcijom tradicije, sudarom mentaliteta i savremenosti, sa fokusom na ulogu žene u crnogorskom patrijarhatu.

Tanja Šljivar
Bojan Đorđev

Lina Maždalani, rediteljka, dramska spisateljica, glumica, na scenu Joakimfesta nam donosi predstavu „Četiri zida i krov“

Suđenje Brehtu kao ogledalo današnjice

O paralelama između suđenja i pozorišta, domovini i egzilu, represiji i slobodi govora, sa autorkom razgovarala Milica Lisica.

Bertolt Breht je 1947. godine izveden pred Komitet za neameričke aktivnosti Predstavničkog doma Kongresa SAD, zajedno sa još desetoro holivudskih režisera i scenarista koji su odbili da odgovaraju na pitanja Komiteta. Da li ste izabrali Brehta zbog paralele sa sopstvenim iskustvom imigracije u Nemačku ili je nešto konkretno u njegovom slučaju bilo ono što vas je inspirisalo i otkrilo ključ za nastanak ove predstave?

Hvala. Zapravo, mnogo je stvari uticalo na to da izaberemo ovu temu. Naravno, već nekoliko godina razmišljamo o tome šta da radimo sa usponom desnice širom sveta. Poslednjih godina bilo je veoma teško i svuda u Evropi i u zapadnim zemljama, a u Nemačkoj naročito nakon stravičnih događaja 7. oktobra.

Takođe smo se pitali kako se cenzura vratila, kako su kenselovanja i povlačenja poziva postali uobičajeni i šta danas možemo da uradimo - kako da se suočimo sa tom situacijom.

Rabija i ja smo se dugo veoma zanimali za ideju suđenja. Uvek smatramo da je pozorište neka vrsta suđenja ili da između pozorišta i suđenja postoje sličnosti. Na suđenju su dve osobe koje se nalaze na suprotnim stranama prinuđene da budu zajedno i da imaju vremena da govore, raspravljaju i daju obrazloženja i objašnjenja za ono što su uradile i zašto su to uradile. Prinuđene su da slušaju jedna drugu. Ne mogu da se tuku. A na kraju postoji presuda, odluka sudije.

Razlika u odnosu na pozorište jeste u tome što ovde možete da vidite protivnike koji su prinuđeni da raspravljaju, razgovaraju, racionalizuju svoje ideje, objašnjavaju ih, opravdavaju i iznose argumente, ali mi na kraju ostavljamo sve otvoreno. Nema presude ni konačnog suda. Ostavljamo sve otvorenim da bi publika mogla da nastavi sama da razmišlja i da bi svaka osoba, shodno sopstvenom iskustvu, možda mogla nešto da otvori u svom umu.

Dakle, ideja suđenja - mi oduvek posmatramo pozorište kao neku vrstu agore za razgovor između ljudi koji se ne slažu nužno jedni sa drugima. Razmišljali smo o suđenjima koja su se kroz istoriju vodila protiv velikih intelektualnih figura, poput Sokrata, Galileja i mnogih drugih.

Ali kada smo pomislili na Galileja, odmah smo pomislili na Brehtovu dramu o Galileju, a zatim i na samog Brehta. I Brehtu je takođe suđeno. Bili smo veoma mladi kada smo sasvim slučajno, u Parizu, u jednoj biblioteci pronašli knjigu koja je sadržala transkript saslušanja Bertolta Brehta pred Komitetom za neameričke aktivnosti Predstavničkog doma. Kupili smo je i čuvamo je još od tada, još od mladosti. Uvek smo mislili da bi jednog dana trebalo da napravimo rad na osnovu nje.

Zato je bilo savršeno, jer se uklapalo u našu ideju o suđenju. Razmišljali smo o tome da zaista izvedemo suđenje na sceni, a Breht je pozorišni čovek, kao i mi. On je Nemac, a mi živimo u Nemačkoj. Njegova situacija je takođe veoma slična situaciji mnogih kolega i ljudi koji su napustili zemlje u kojima vlada diktatura, u kojima ne mogu otvoreno da izražavaju svoja mišljenja i političke stavove, i došli u evropske i zapadne zemlje gde, u principu i teoriji, postoji demokratija i gde mogu slobodno da se izražavaju, da bi se onda našli suočeni sa kenselovanjem, povlačenjem poziva ili čak i na optuženičkoj klupi.

Tako smo izabrali priču o Bertoltu Brehtu. Rabih i ja lično još nismo morali da se suočimo sa nekom pravnom situacijom, ali oko nas ima mnogo priča sličnih Brehtovoj.

S obzirom na to da ste odlučili da Breht ne bude prisutan na sceni kako biste se usredsredili isključivo na apsurdni mehanizam cenzure kroz koji Komitet funkcioniše, da li druga strana te priče - iskustvo vašeg sopstvenog izgnanstva - pomera fokus ka pojedincu i njegovom odnosu prema vlasti? I kako se te dve strane priče prepliću?

Da, upravo tako. Kao što kažete, u ovoj sceni usredsređujemo se isključivo na apsurdni mehanizam cenzure. Ono što nam je zanimljivo jeste to što je taj mehanizam gotovo svuda isti. Nekada smo mislili da cenzura funkcioniše samo u zemljama u kojima postoji diktatura, ali sada vidimo da cenzura u Evropi i zapadnim zemljama funkcioniše po istoj logici i na isti način. Počinje polako da raste, raste i raste.

Autor fotografije: Kristof Berlet

Ipak, odlučili smo i da Breht ostane odsutan, odnosno da izostavimo njegove odgovore tokom suđenja, iz mnogo razloga. U Nemačkoj svi znaju za Brehta, znaju kako je odgovarao i reagovao i kako je pomalo glumio da je glup i da ne razume engleski. Svi su to očekivali, pa nam je bilo zanimljivo da to ostavimo po strani.

Izostavljanjem odgovora zaista vidimo apsurdnost i nasilje opsesivnog načina ispitivanja, kao i ograničenost Komiteta kada želi da cenzuriše. To je skoro kao kada dete kaže: „Ne sviđa mi se ova reč“ - i to je to.

Ali nama je bilo važno i ovo - druga strana - da je individualna strana predstave zasnovana na Brehtovom ličnom iskustvu, njegovim mislima i postupcima. Predstava je takođe zasnovana na Brehtu, na nekim od odluka koje je doneo i na nekim fotografijama koje je napravio u tim konkretnim situacijama u SAD i Nemačkoj.

Nismo želeli da slušamo kako odgovara na glupa pitanja. On to nije želeo - to nije bio njegov govor. Govor koji je zaista želeo da održi i koji je želeo da Komitet čuje, nije mu bilo dozvoljeno da održi: svoju izjavu. Pripremio je izjavu, ali mu nije bilo dozvoljeno da je pročita. Tu izjavu smo ponovo uveli u našu predstavu, zajedno sa drugim tekstovima Bertolta Brehta koji zaista izražavaju njegovo lično mišljenje, stav i postupke kada se suočio sa vlastima.

Dakle, pojedinac dolazi do izražaja i kroz priču Bertolta Brehta, a ne neposredno ili prvenstveno kroz Rabijovu ili moju priču. Tu su neka naša lična iskustva i priče, ali glavna tema predstave jeste Bertolt Breht, kao i neke njegove kolege u SAD i još neki ljudi.

Naslov „Četiri zida i krov“ sugeriše ogoljenu sliku doma, dok se predstava bavi ljudima koji su ostali bez svojih domova. Šta dom može da predstavlja kao metafora u vašem radu i šta predstavlja ljudima na sceni?

Veoma je zanimljivo što vama sugeriše ogoljenu sliku doma, što je apsolutno tačno i ispravno. Ali za nas to predstavlja mnogo toga. Predstavlja osnovnu ideju o tome da smo kod kuće, da smo na sigurnom, na bezbednom mestu. Svaka osoba ima pravo da ne bude na ulici, osim ako je to zaista slobodan izbor da živi na ulici, a ne obaveza nametnuta sistemom. Krov i zidovi su ono što nas štiti od vremenskih uslova i od svega što bi moglo da bude opasno po nas. Tu možemo da budemo bezbedni, manje-više.

Ali svakako nije dovoljno imati dom, imati četiri zida i krov. Možete se osećati kao izgnanik u sopstvenoj zemlji, u zavisnosti od političke i društvene situacije. A možete se osećati veoma dobro i kao kod kuće u nekoj drugoj zemlji, makar neko vreme. Mi smo se u Nemačkoj dugo osećali kao kod kuće, a sada počinjemo da preispitujemo situaciju ovde i više se ne osećamo toliko „kao kod kuće“ kao ranije.

Dom je ovde nešto šire od doma u kojem živimo. To je ideja domovine, onoga što je „patrie“ (fr.), domovina, mesto u kojem možemo da živimo i budemo u kon-

taktu sa drugima. Kod kuće smo samo unutar porodice, što nije nužno veoma zanimljivo, ali biti u odnosu sa drugima, sa strancima, i biti u kontaktu sa njima - i to je važno.

Zanimljivo je da reči domovina, otadžbina, „patrie“ (fr.), „Heimat“ (nem.) - sve te reči na različitim jezicima povezuju ideju doma i zemlje i potiču od ideja doma, oca, zemlje i domovine.

Dakle, da, to je metafora za mnogo toga: za to da nemate dom i da nemate domovinu, kao u palestinskom slučaju, ali ne samo u palestinskom slučaju. To je takođe ogoljeni dom, bilo u fizičkom, bilo u moralnom smislu.

Tokom saslušanja Komitet je pročitao Brehtovu pesmu kao dokaz protiv njega. On je na to odgovorio šaleći se da je nesporazum jednostavno posledica lošeg prevoda na engleski. Kako se njegove pesme koriste u predstavi? Da li pesme koristite kao brehtovski efekat oneobičavanja i da li se predstava takođe bavi time kako umetnost može postati oružje protiv cenzure?

Da, naravno. Pošto je Komitet pročitao pesme, mi ih čitamo, ali ne samo da ih čitamo - one se izvode na sceni. Henrik Kajris, pijanista koji nas prati u ovoj predstavi, svira dve pesme koje je Komitet pročitao tokom suđenja, a takođe ih i peva. Tokom predstave tu su i mnoge druge pesme Bertolta Brehta, zajedno sa muzikom koju je komponovao Hans Ajzler, a koje Henrik Kajris svira i peva.

Inače, Hans Ajzler, odnosno Johanes Ajzler, takođe je izveden pred Komitet za neameričke aktivnosti Predstavničkog doma. Zaista, pesme i muzika imaju taj efekat oneobičavanja. Ali u predstavi postoji i mnogo drugih sredstava koja stvaraju taj efekat, kao što su korišćenje slika, dekonstrukcija slika, stvaranje slika pred publikom i kretanje u nekoj vrsti kolaža između različitih scena, kako estetski tako i između različitih priča - između Brehtovih priča, ne samo suđenja već i drugih stvari povezanih sa Brehtom, naših priča i drugih priča. Tako postoji neka vrsta pačvorka ili kolaža koji neprestano stvara različite oblike efekta oneobičavanja.

A može li umetnost postati oružje protiv cenzure? Mogla bi. Naravno da bi mogla. U najmanju ruku, trebalo bi da pokuša da provocira cenzuru i vlasti. Ne znam da li umetnost sama može da zaustavi stvari. Umetnost može nešto da uradi zajedno sa novinarima, sindikatima, aktivistima i političkim partijama. Sama umetnost ne može mnogo toga, ali može da učestvuje.

Možda bi mogla nešto da pokrene. Zašto da ne.

Društvena represija i ograničavanje slobode govora sve su prisutniji u savremenom društvu, a njihove posledice jasno su vidljive. Mislite li da je dovoljno da pozorište jednostavno razotkriva i prikazuje tu stvarnost ili bi trebalo da ponudi neku vrstu rešenja, čak i ako se bavi samo najmanjim problemom? Ili verujete da samo govorenje o ličnom iskustvu može biti način da se pomogne ljudima koji žive pod sličnim oblicima represije?

Svaka od mogućnosti pomenutih u ovom pitanju mogla bi biti rešenje, a mogla bi takođe biti i nedovoljna. Za nas, Rabija i mene, samo razotkrivanje nečega nije dovoljno. Obično više volimo da razotkrivamo i dekonstrušemo diskurse kroz govor - diskurs koji se pojavljuje u govoru, slikama, video-snimcima, sloganima. Kakav god da je govor ili diskurs u pitanju, mi više volimo da ga dekonstrušemo.

Volimo da ga postavimo u kontradikciju, ili paralelno, ili u perspektivu sa drugim diskursima koji mogu da pokažu protivrečnosti unutar diskursa ili apsurdnost nekih diskursa.

Lična priča sama po sebi nije dovoljna. Postaje previše „ja, ja, ja, ja“ ako se na neki način ne dovede u vezu sa sistemom koji stvara takvu individualnu situaciju.

Ali ako gledate samo širi sistem i zaboravite kako on utiče na lične priče i pojedince, takođe nešto nedostaje. I obrnuto je tačno: ako se usredsredite samo na jadnu malu osobu koja ima taj problem i zaboravite da vidite kako je to povezano sa sistemom - sa veoma složenim političkim, ekonomskim, društvenim i medijskim sistemima u kojima živimo - i tada bi nešto veoma važno nedostajalo.

Dakle, radi se o tome kako inteligentno pristupamo nekoj temi, tako da je ne svodimo na nešto jednostavno: kako pojednostaviti, a ne redukovati, kako ne učiniti nešto banalnim i površnim, a istovremeno ne učiniti to toliko složenim da bude veoma teško razumljivo. To je teška tajna pravljenja zanimljive predstave: razmišljati na različitim nivoima i istovremeno učiniti predstavu veoma pristupačnom, bez glupog pojednostavljivanja kakvo viđamo u medijima; učiniti je jednostavnom i pristupačnom ljudima, a pritom računati na to da su inteligentni i da znaju da popune praznine ako ih ima. Mogu sami da urade domaći zadatak.

U potpunosti se slažemo sa Žakom Ransijerom kada kaže da moramo da verujemo u inteligenciju ljudi. Dodala bih tome i da treba da verujemo u ličnu enciklopediju svakog čoveka, u znanje i iskustvo svakog pojedinca.

VEČERAS NA REPERTOARU
6. OKTOBAR / 17 ČASOVA I 20 ČASOVA

ČETIRI ZIDA I KROV

Tekst i režija: Lina Maždalani i Rabija Mrue

Produkcija: Jesenji festival u Parizu, Sentkvatr – Pariz, Berliner festšpile; HAU Habel am Ufer (Berlin); Umetnička kuća Muzonturm (Frankfurt); Rezidencija – Pozorište Lajpcig; Međunarodna fabrika kulture Kampnagel (Hamburg); Međunarodni festival umetnosti (Brisel); Forum Frajs teatar (Dizeldorf), Nemačka
Trajanje: 100’

Dramaturgija: Sandra Noet
Tehnički direktor: Tomas Kopel
Sve pesme je komponovao Hans Ajzler, a napisao Bertolt Breht
Propratnu muziku komponovao Henrik Kajris

Igraju:
Henrik Kajris,
Lina Maždalani,
Rabija Mrue

O predstavi

Godine 1947. Bertolt Breht je bio suočen sa suđenjem u Sjedinjenim Državama pred Komitetom za antiameričke aktivnosti Predstavničkog doma (HUAC), pod optužbom za komunistički aktivizam. Breht je napisao izjavu koju mu je bilo zabranjeno da čita. Zapisnik sa suđenja, kao i ova izjava, čine jednu od centralnih tačaka ove raskošne predstave.

Egzil, subverzivna iskušenja i humanističko utočište neistraženog negde drugde su teme koje se provlače kroz ovo novo delo dua Maždalani-Mrue. Kroz sopstveni put dobrovoljne emigracije od Bejruta do Berlina, i odjekujući najaktuelnijim političkim i društvenim pitanjima, suočeni sa ideološkom konfuzijom i nasilnim sukobom mišljenja u mučenom svetu, dvoje umetnika ispituju nezgode idealiste Brehta dok se bori sa represijom slobode izražavanja.

21. Međunarodni pozorišni festival Joakimfest
SVE SREĆNE PORODICE
6–11. oktobar 2026.

GLAVNI PROGRAM

ČETIRI ZIDA I KROV
6. oktobar / 17.00 i 20.00 časova

KISELA KRV
7. oktobar / 20.00 časova

TRILOGIJA LEMAN
8. oktobar / 20.00 časova

ĐEKNA
9. oktobar / 20.00 časova

1981
10. oktobar / 17.00 časova

LJUBAVNICE
predstava u čast nagrađenih
11. oktobar / 20.00 časova

PRATEĆI PROGRAM

7. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
U TRENU / IN A BLINK - performativno predavanje
Kolektiv „Eho animato“
Rediteljka: Ana Konstantinović
Izvođači: Jelena Ilić i Željko Maksimović

8. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
LINIJA / THE LINE – participativni performans
„Via Negativa“
Izvedba i koncept: Luka Jovanov

9. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
DORA ili Ja sam tu, samo na nekoj drugoj sceni -
performativno predavanje
Autorke: Natalija Stepanović, Andreja Kargačin, Dora A
Izvođačice: Natalija Stepanović (uživo),
Andreja Kargačin, Dora A (video)

TIM 21. JOAKIMFESTA

Direktor 21. Joakimfesta i Književevsko-srpskog teatra: Aleksandar Štajn
Umetnički direktor Književsko-srpskog teatra: Đorđe Nešović
Selektori 21. Joakimfesta: Tanja Šljivar i Bojan Đorđev
Izvršni producent: Vojo Lučić
Tehnička koordinatorka: Ana Kolbjanova
Moderator okruglog stola: Mina Milošević
Dežurni kritičar: Borisav Matić
Odnosi sa javnošću i marketing: Jovana Perić
Organizator: Bojan Ilić
Vizuelni identet: Milena Vučković

Katalog i bilten festivala:
Redakcija: Damjana Jovanović (urednica),
Milica Lisica, Stanislava Veljašević, Mihailo Đurić
Dizajn i prelom: Milena Vučković
Prevod: Boris Tiosavljević (eng/sr)
Foto: Nenad Borisavljević
Promo video: Milorad Savanović
Veb Administrator: Damjana Jovanović

Domaćini trupa: Sanja Matejić, Nikola Stevović, Isidora Ferenčina, Bogdan Milojević, Miloš Krstović, Milica Majstorović, Avram Cvetković, Mladen Knežević
Ekipa tehnike: Nenad Miloradović, Saša Đorđević, Vladisav Brkić, Strahinja Đorđević, Nikola Manić, Saša Radivojević, Ivan Filipović, Uroš Maksimović, Zoran Jokanović, Boban Jovanović, Dušan Mila-nović, Srđan Labudović, Dragica Ilić, Mirjana Todorović, Teodora Spasić
Administrativno-pravni poslovi: Svetlana Borković, Nadica Ognjanović
Računovodstveni poslovi: Danijela Milenković, Snežana Nedeljković, Danijela Stević

Biletarnica: Milica Đorđević
Razvodnice: Aleksandra Dačović, Emilija Santrač, Jelena Tanasković, Jovana Milojčević
Volonteri/ke: Zahvaljujemo se volonterima Druge kragujevačke gimnazije, smera - nadareni učenici za scenske i audio-vizuelne umetnosti

1835 КЊАЖЕВСКО СРПСКИ ТЕАТАР КРАГУЈЕВАЦ

Република Србија
Министарство културе